Pokračování výzkumu mladých západočeských vulkanitů

Ferry Fediuk[5]

W Bohemia, Neovolcanics

V návaznosti na výzkum pěti výskytů bazaltických vulkanitů (olivínových nefelinitů), vystupujících v tzv. tiské části čistecko-jesenického plutonu (viz Věstník ÚÚG 1991, *141—150*), jsem v uplynulém roce pokračoval v petrografickém, geochemickém a vulkanologickém studiu dalších západočeských neovulkanitů. Šlo o lokality v povodí Střely a Mže, rozptýlené v prostoru od j. předpolí stratovulkánu Doupovských hor až po s. okolí Plzně. Jmenovitě to byly tyto výskyty: Vladař, Nevděk u Žlutic, Zbraslavský vrch, Špičák u Mezí, Doubravický vrch čili Kozelky, Třebouňský vrch, Branišovský vrch, Prachometský vrch, Zámecký vrch v Bezdružicích, Polínský vrch u Úterý, Malý Špičák u Čbánu, Skupečský vrch a Vinice u Skupče, Kozinec u Rozněvic, Kozí vrch u Poloučan, Hradišťský vrch u Konstantinových Lázní, Ovčí vrch, Milkovské čihadlo, Krasíkov, Vlčí hora u Černošína a Příšovská Homolka.

Mezi zkoumanými lokalitami, jejichž horniny byly většinou nově podrobeny chemické analýze, jsou zastoupeny vulkanity širokého spektra alkalické a mírně alkalické série, od foiditů přes alkalické bazalty a trachybazalty, bazaltické trachyandezity, trachyandezity až po trachyty. Nefelínem bohaté fonolity, známé hlavně ze střední části Českého středohoří, však zcela chybějí, stejně tak jako subvulkanity plutonického vzhledu či žilné alkalické lamproidy. Mimořádnou vzácností jsou i lherzolitové nodule. Příznačné je však hojné zastoupení mírně alkalických andezitoidů. Vystupují v řadě značně rozsáhlých těles, ze kterých např. Třebouňský vrch dosahuje plošné rozlohy téměř 5 km^2. Na tyto exkluzívní andezitoidy upozornili již začátkem století Pohl a Wohnig. Podle klasifikačních principů Subkomise IUGS 1989 odpovídá jejich většina — s ohledem na výrazně akcentované podíly draslíku — latitům až šošonitům.

Po strukturní stránce je na zkoumaných horninách pozoruhodný častý výskyt bobové textury, která místy připomíná texturu variolitickou. Zvlášť nápadně je tomu tak na lokalitě Zbraslavský vrch. Avšak ve vývoji, jehož kvalita nemá podle mých znalostí mezi mladými vulkanity Českého masívu obdoby, je tato stavba vyvinuta na kopci Vinice s. od Pernárce. K dalším strukturním mimořádnostem patří extrémní hrubost sloupcovité odlučnosti. Například na lokalitě Hradišťský vrch u Konstantinových Lázní dosahují sloupy tloušťky až 3 m.

K vulkanologickému a geomorfologickému studiu bylo využito nejen pozemního výzkumu, ale ve spolupráci s Čs. armádou (se skvělým efektem) i pozorování, fotografování a filmování z vrtulníku. Mezi zkouma-

nými výskyty jsou zastoupeny jak formy povrchové, zejména deskovité denudační trosky lávových příkrovů i destruované centrální vulkány, tak formy intruzívní, a to jednak vypreparované pně, jednak žíly. Obě tyto skupiny vulkanických aparátů při absenci stratigraficky zhodnotitelných sedimentárních útvarů výborně fixují neogenní paleoreliéf zdejší krajiny. Jeho rekonstrukce ukazuje na značně plochý tvar s nevelkým kolísáním kolem nadmořské výšky 600 m.

Surovinový potenciál studovaných vulkanitů je velký a vesměs zatím nedoceněný. Nejde pouze o využití hornin pro výrobu drceného kameniva, jež v současnosti probíhá jen na Hradišťském vrchu u Konstantinových Lázní, ale nabízejí se tu i možnosti dalšího zužitkování, zvláště jako kamene stavebního, dekoračního a v neposlední řadě jako suroviny u nás netradiční o parametrech mimořádně vhodných k výrobě horninového skelného, textilními technikami spřádatelného vlákna. Neměla by být přehlédnuta ani skutečnost, že některé solitérní vzorky amfibolů z Vlčí hory u Černošína mají šperkařskou kvalitu. V řadě případů přicházejících v úvahu pro ekonomické využití je však ještě závažnějším hlediskem ekologická hodnota, kterou některé výskyty mají jako výrazná a nedocenitelná krajinná dominanta.

Krystalinikum na území listu 11-134 Hůrka
(11-13 Hazlov)

Jiří Fiala[3] **- Jiří Machart**[3] **- Zdeněk Vejnar**[3]

Saxothuringicum, W Bohemia

Krystalinikum, řazené k saxothuringiku, buduje převážnou část listu Hůrka. Podobně jako na sousedním listě 11-143 Cheb, lze v něm rozlišit tři primárně litologicky odchylné horninové sekvence. K nejstarší sekvenci, odpovídající arzberskému souvrství kambrického stáří, náleží soubor páskovaného nebo laminovaného biotitického fylitu a dvojslídného svoru s četnými, místy až několik desítek metrů mocnými polohami bělavě šedého, často páskovaného nebo laminovaného kvarcitu s kolísavým podílem slíd a plagioklasu.

Soubor vystupuje ve dvou pruzích, v severnějším (s. od Hraničné), s výraznou kvarcitovou polohou Vlčího vrchu při jeho jv. okraji, a v jižnějším (j. od Hraničné), s obdobnou kvarcitovou polohou při jeho sz. okraji. Je pravděpodobné, že jde o jediný kvarcitový horizont, budující synformní strukturu s jádrem vyplněným mladší horninovou sekvencí (okolí Pomezí),